SVERIGES RIKSDAG

# Motion till riksdagen 2026/27:1141

**av Joanna Lewerentz och Caroline Högström (båda M)**

# Stöd och rättigheter för elever med särskilda behov

## Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att analysera vilka delar av skolans arbete med att upptäcka, tillgodose och följa upp elevers stödbehov som bör regleras tydligare för att stärka likvärdigheten och säkerställa tidiga insatser och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att förtydliga förordningen (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion med att tillsynen även omfattar att undersöka elever med funktionsnedsättnings stödåtgärder och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att skärpa Skolinspektionens tillsyn i ärenden gällande hög frånvaro och bristande stöd till elever och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga möjligheten till en genomlysning av Skolinspektionens myndighetsutövning i syfte att säkerställa att vitesförelägganden verkställs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utreda och tydliggöra under vilka omständigheter särskild undervisning i hemmet ska tillämpas och tillkännager detta för regeringen.

# Motivering

Problematisk skolfrånvaro har ökat kraftigt under de senaste åren. En stor andel av de elever som har hög frånvaro har någon form av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF), såsom ADHD eller autism. Forskning från bland annat Karolinska institutet visar dessutom att risken att inte klara grundskolan och gymnasiet ökar betydligt för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Skollagen ställer redan krav på att elever ska få stöd utifrån sina behov. Elever som riskerar att inte uppfylla de lägsta betygs- eller bedömningskriterierna ska enligt dagens regler skyndsamt ges extra anpassningar. Om dessa inte räcker, eller bedöms vara otillräckliga, ska rektorn se till att behovet av särskilt stöd skyndsamt utreds.

Trots dessa bestämmelser fortsätter den problematiska skolfrånvaron att öka. Många elever tvingas genomgå långa utredningsprocesser innan deras stödbehov identifieras, och i alltför många fall är de insatser som sätts in otillräckliga. Elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och andra omfattande stödbehov behöver därför starkare rättigheter för att säkerställa deras tillgång till utbildning.

Det finns också brister i den evidens som ligger till grund för användningen av extra anpassningar och i kunskapen om deras omfattning och effekter. Huvudmännen lämnas i stor utsträckning att själva tolka regelverket och utforma lösningar. Det finns därför ett tydligt behov av mer enhetliga och evidensbaserade arbetssätt för elever som är i behov av extra anpassningar och särskilt stöd.

## Extra anpassningar, särskilt stöd och omfattande särskilt stöd

I dag hänvisar Skolverket till allmänna råd för hur extra anpassningar och särskilt stöd ska utformas. Detta medför betydande variationer mellan olika huvudmän, vilket påverkar likvärdigheten i stödet. Konsekvenserna blir både att lärare, rektorer och specialpedagoger får otillräcklig vägledning i hur lagstiftningen ska tillämpas och att elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller andra stödbehov inte garanteras en likvärdig utbildning.

Även andra svårigheter i skolsituationen kan medföra att stödbehovet ska utredas. En diagnos får aldrig vara ett villkor för stöd. Skolans stödinsatser får därför inte fördröjas i väntan på en neuropsykiatrisk utredning. Det behövs tydligare krav på att stöd sätts in i tid och följs upp utifrån hur det fungerar för eleven.

Riksdagen har beslutat om förändrade stödregler som träder i kraft den 1 juli 2028. I samband med genomförandet behöver det säkerställas att elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och andra stödbehov får rätt insatser i tid. Det bör därför utredas vilka delar av arbetet med att identifiera, tillgodose och följa upp elevers stödbehov som behöver regleras tydligare genom bindande bestämmelser. Syftet ska vara att stärka likvärdigheten och ge huvudmän, rektorer och lärare tydligare vägledning, med utrymme för individuella bedömningar.

Det bör därför utredas hur stödet kan utvecklas och om vissa grundläggande krav behöver förtydligas. Arbetet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och omfatta såväl den fysiska miljön som undervisningens struktur, förutsägbarhet och möjligheter till återhämtning. Utgångspunkten ska vara undervisningsmiljöer av hög kvalitet för alla elever.

## Tillsyn och konsekvenser vid brister

Skolinspektionen genomför i dag olika former av tillsyn av skolor. Myndigheten kan bland annat granska ärenden som rör enskilda elever, exempelvis vid hög frånvaro eller allvarliga brister i det stöd som ges. Trots att många kommuner inte fullt ut lever upp till skollagens krav på likvärdig utbildning och rätten till särskilt stöd är konsekvenserna vid brister ofta begränsade. Detta riskerar att urholka lagstiftningens genomslag i praktiken. Skolinspektionen har dessutom själv identifierat brister i den egna granskningen av stödåtgärder för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

För att säkerställa att huvudmännen fullgör sitt ansvar bör det övervägas att förtydliga förordningen (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion så att tillsynen uttryckligen omfattar granskning av stödåtgärder för elever med funktionsnedsättning. Det bör också utredas om tillsynen vid hög frånvaro och bristande stöd kan skärpas, liksom vilka ytterligare konsekvenser som bör kunna aktualiseras när allvarliga brister konstateras.

Vidare förekommer det att Skolinspektionen avstår från att kräva in utdömda viten trots att bristerna kvarstår efter att tidsfristen i ett föreläggande löpt ut. Detta riskerar att sända fel signaler om såväl tillsynens betydelse som huvudmännens skyldighet att åtgärda identifierade brister. När ett vitesföreläggande inte följs bör det som huvudregel verkställas. Regeringen bör därför överväga en genomlysning av Skolinspektionens myndighetsutövning i syfte att säkerställa att vitesförelägganden används och verkställs på avsett sätt.

## Särskild undervisning i hemmet

För många elever med problematisk skolfrånvaro har det gått lång tid sedan de senast deltog i undervisning i skolan. Trots skolplikten saknar ibland skola, socialtjänst och vårdnadshavare de verktyg som krävs för att få eleven tillbaka till utbildningen. I värsta fall leder detta till att eleven i praktiken går miste om sin rätt till utbildning.

Skollagen ger i dag möjlighet till särskild undervisning för elever som på grund av sjukdom eller liknande omständigheter inte kan delta i den ordinarie undervisningen. Trots detta är möjligheterna att få undervisning i hemmet eller i andra anpassade former begränsade och tillämpas olika mellan huvudmän. För vissa elever kan hemundervisning, helt eller delvis, vara ett viktigt verktyg för att säkerställa rätten till utbildning när den ordinarie skolgången inte fungerar. Det kan också bidra till att skapa trygghet och underlätta en successiv återgång till skolan. Det bör därför utredas hur regelverket kan utvecklas för att ge elever och vårdnadshavare större möjligheter att få hemundervisning eller andra flexibla undervisningsformer beviljade när särskilda skäl föreligger samt under vilka förutsättningar sådana lösningar kan tillämpas.

*Joanna Lewerentz (M)* *Caroline Högström (M)*